

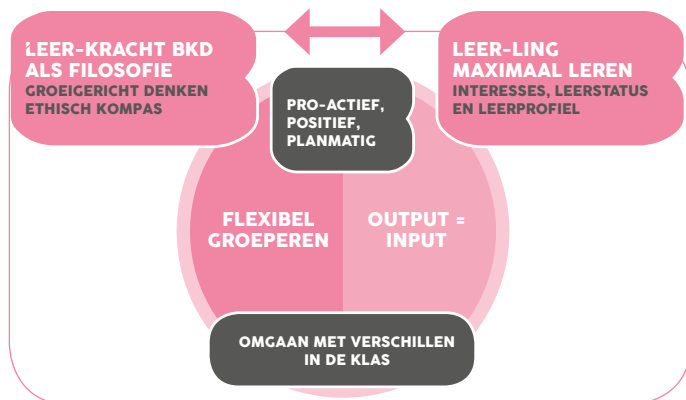
Binnenklasdifferentiatie IN TAALLESSEN REALISEREN

Taalvakken bieden interessante mogelijkheden om bewust aan de slag te gaan met binnenklasdifferentiatie (BKD). De keuzevrijheid van leerlingen staat centraal, en er is ruimte voor interactie en samenwerkend leren, waarbij verschillende tekstsoorten en media over uiteenlopende actuele thema's worden ingezet. Daarnaast worden er variërende moeilijkheidsgraden onderscheiden en is er bij de evaluatie ook aandacht voor verschillende expressievormen.

Katrien Struyven, Catherine Coubergs, Esther Gheysens, Nadine Engels

WAT IS BINNENKLASDIFFERENTIATIE? HET BKD-LEER-KRACHT MODEL ALS LEIDRAAD

Binnenklasdifferentiatie (BKD) is het proactief, positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen in de klas, met het oog op het grootst mogelijke leerrendement voor elke leerling. Vanuit die definitie ontstaat er een driedeling, die zichtbaar wordt in het model hieronder. Het BKD-leerkrachtmodel ambieert een doelstelling (*willen*), een filosofie (*denken*) en een praktijk (*doen*) om binnenklasdifferentiatie te realiseren in de klas. In wat volgt beschrijven we elk van de drie elementen van het model, om zo te laten zien hoe het model als leidraad gebruikt kan worden, zowel in de klas (als individuele leerkracht) als op school (door samenwerking met andere leerkrachten).

BKD-LEER-KRACHTMODEL

Over de auteur

KATRIEN STRUYVEN

is docent aan de Vrije Universiteit Brussel, vakgroep Educatiewetenschappen.

CATHERINE COUBERGS

is als doctoraatsstudent verbonden aan de vakgroep Educatiewetenschappen, en doet onderzoek naar binnenklasdifferentiatie.

ESTHER GHEYSSENS

is coördinator van het Brussels Expertisenetwerk Onderwijs, verbonden aan de Universitaire Associatie Brussel.

NADINE ENGELS

is verbonden aan de Vakgroep Educatiewetenschappen en het Interfacultair Departement Lerarenopleiding aan de Vrije Universiteit Brussel.

WILLEN. HET DOEL: MAXIMAAL LEREN FACILITEREN.

De doelstelling van binnenklasdifferentiatie is om bij elke leerling een hoger leerrendement te bereiken. Een maximaal leerrendement omvat een verhoogde leermotivatie, een verhoogde leerwinst (cognitief, metacognitief en sociaal-affectief) en een verhoogde leerefficiëntie. Om die doelstellingen te bereiken, moet de leerkracht rekening houden met de verschillen die tussen leerlingen bestaan. Die kunnen op drie niveaus gesitueerd worden: verschillen qua interesses, leerstatus en leerprofiel.

Verschillen in interesse

Elke leerkracht (h)erkent dat leerlingen verschillen in de mate waarin ze geïnteresseerd zijn in bepaalde onderwerpen of vakken. Aansluiting vinden bij deze bestaande en/of nieuwe interesses is dan ook bepalend voor de motivatie van de leerlingen. Een eenvoudige manier om hierop in te spelen is de leerlingen keuzes te bieden en hen op die manier te betrekken bij de leerstof.

Enkele voorbeelden:

Een literatuurlijst met keuzeopties; het onderwerp van een mondelinge presentatie wordt door de leerling gekozen; de leerling bepaalt aan welk onderzoeksproject hij of zij wenst mee te werken; leerlingen gaan zelf op zoek naar een gedicht dat hen raakt; leerlingen schrijven een sollicitatiebrief voor een job op de vacaturewebsite die hen aanspreekt;...

Verschillen in leerstatus

Hierbij gaat het om verschillen die te maken hebben met de voorkennis en leerprocessen die bij leerlingen kunnen worden geactiveerd. Het gaat om wat er geleerd wordt op een bepaald moment (vandaar 'leer-status', en niet 'leer-niveau'). Wie in de klas gebruik maakt van basis-, herhalings- en uitbreidingsopdrachten, gericht hulp inzet of extra uitdaging biedt, is nu al bezig met die verschillen in leerstatus.

Enkele voorbeelden:

Een leerling of een groep van leerlingen krijgt extra begeleiding tijdens de les; geïndividualiseerde taken (bijvoorbeeld door keuzedifferentiatie, verrijkings- of herhalingsopdrachten); contractwerk (bijvoorbeeld 'moet'- en 'mag'-taken); gedifferentieerd hoekenwerk (bijvoorbeeld een hoek onder begeleiding van de leerkracht, vrije hoekenkeuze volgens interesse...).

Verschillen in leerprofiel

Tot slot kunnen leerlingen ook verschillen in leerprofiel, dus met betrekking tot de manier waarop er wordt geleerd.

Voorbeeld:

Er worden meerdere taken aangeboden om verschillende leervoorkeuren aan te spreken. De leerkracht zorgt steeds voor een creatieve, een toepassingsgerichte en een analytische taak, zodat elke leerling zich extra uitgedaagd voelt door een van deze taken.

DENKEN. BINNENKLASDIFFERENTIATIE ALS BASISFILOSOFIE.

De leerkracht die inzet op binnenklasdifferentiatie gelooft in het potentieel van leerlingen. Hierbij gelden twee principes als algemene richtlijnen.

Denkprincipe 1: Groeigericht denken – de lat omhoog voor iedereen

'Elke leerling kan groeien, want inspanning leidt tot succes': dat is de overtuiging van leerkrachten met een 'growth'-mindset.

Voorbeeld:

Een leerkracht stelt: "Ik verwacht van mijn leerlingen dat ze méér doen dan enkel hun best. Ik verwacht dat elke leerling gaat voor zijn persoonlijk beste prestatie tot dan toe. Op die manier motiveer ik mijn leerlingen om zichzelf te overstijgen. Op de momenten waarop dit lukt, voel ik weer waarom ik wilde lesgeven."

Denkprincipe 2: Ethisch kompas gericht op de leerling

Het ethisch denken en handelen is een belangrijke parameter

bij het al dan niet implementeren van binnenklasdifferentiatie. Dit professionele 'kompas' hangt dus samen met de waarden die de leerkracht hanteert. De leerlingen zijn het magnetische noorden; de andere windrichtingen (handboeken, leerplannen, verwachtingen van inspectie, directie e.d.) zijn richtinggevend, eerder dan directief of repressief.

Enkele voorbeelden:

Lieve richtte als coördinator van de vakgroep een 'schrapsessie' in. In het handboek en de werkboeken sneuvelde alle inhouden en opdrachten die niet of weinig functioneel waren voor de leerplandoelstellingen. Daarenboven werden afspraken gemaakt over wie wat wanneer opnam met de leerlingen.

DOEN. EEN PROACTIEVE, POSITIEVE EN PLANMATIGE UITWERKING.

Het *triple-p*-aspect van het model (proactief-positief-planmatig) wijst erop dat de leerkracht moet anticiperen op wat zich aandient in de klas, in plaats van reactief of toevallig te handelen. Daarbij staan twee principes centraal.

Doe-principe 1: Flexibel groeperen via routes op maat

Binnenklasdifferentiatie maakt verschillende, flexibele leerwegen mogelijk via zelfstandig werk of door te werken in homogene en heterogene groepen. De routes kunnen op uiteenlopende manieren vorm krijgen via interesses, leerstatus en leerprofiel, door specifieke taken te ontwerpen en de leerlingen voldoende inspraak en keuzevrijheid te bieden.

Voorbeeld:

Leerkracht George start elk nieuw thema met een korte introductie van maximaal 10 minuten. Nadien volgt een korte oefening met twee basisvragen en een gevorderde vraag. Wie de basisvragen correct oplost, kan actief met zelfstandige opdrachten aan de slag. Wie twijfelt aan het antwoord op de gevorderde vraag of een foutief antwoord had, gaat met de zelfstandige basisopdrachten aan de slag. Wie de gevorderde vraag correct oplost, gaat aan de slag met de gevorderde zelfstandige opdrachten. Wie bij de basisvragen daarentegen al een of meerdere fouten maakt of twijfelt aan de eigen antwoorden, kan met de leerkracht aan de slag voor extra instructie en het gezamenlijk oplossen van enkele basisopdrachten.

Doe-principe 2: Output = input

Evaluatie bij binnenklasdifferentiatie is niet het eindpunt van een leerproces. Het is belangrijk om als leerkracht voortdurend na te gaan wat de leerlingen leren (begrijpen ze de opdracht, welke richting gaan ze uit in analyses/oplossingen?), waar ze het moeilijk mee hebben (welke hulp kan ik daarbij bieden?), waar hun interesses en motivatie liggen (hoe vind ik daar aansluiting bij vanuit dit vak?), hoe ze denken over het leren, enzovoort. In dit continue proces van leer- en onderwijsverbe-

tering wordt evaluatie dus breed opgevat: het omvat elke vorm van informatie over het leren van leerlingen die betekenisvol kan zijn voor de leerkracht of de leerling.

Voorbeeld:

De leerlingen krijgen twee keer per maand na de les Nederlands de opdracht een 'one-minute paper' te schrijven. In die paper beantwoorden de leerlingen één specifieke vraag (omschrijving van het geleerde). Zo leren de leerling en de leerkracht welke foute opvattingen er zijn en wat er bijgestuurd kan worden.

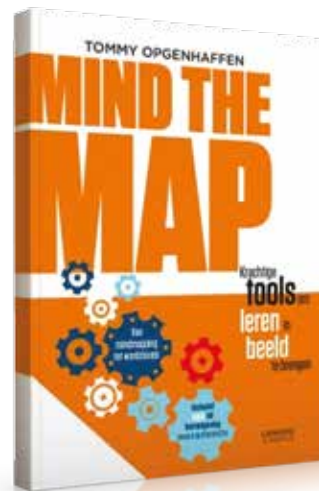
Binnenklasdifferentiatie in kleine en grote vormen

De toepassingen van binnenklasdifferentiatie zijn even divers als de leerlingen die we ermee willen aanspreken. Zelfs in de kleinste dagelijkse praktijk is het dan ook mogelijk om gedifferentieerd aan de slag te gaan. Enkele voorbeelden:

- *Informatie verzamelen en gebruiken:* Knoopt u weleens een (informeel) gesprek aan met (enkele) leerlingen in de klas over hun interesses en leervoorkeuren, of over de thema's die ze moeilijk/makkelijk/boeiend vinden?
- *Vragen, hulp en feedback:* Is er gelegenheid voor het stellen van vragen? Laat u leerlingen elkaar helpen? Zijn er hulpbronnen in de klas aanwezig?
- *Keuzemogelijkheden:* Kunnen leerlingen keuzes maken m.b.t. een bepaald thema, een bepaalde opdracht of een manier van aanpak (waarbij er minstens twee alternatieven zijn)? Kunnen leerlingen zelfstandig hun werk plannen en taken verdelen (bv. bij groepswerk, individueel werk...)?
- *Extra uitdaging:* Probeert u via feedback leerlingen al uit te dagen om net dat tikkeltje meer te doen bij het herwerken van de opdracht? Geef u duidelijk aan wat binnen het thema basis-, herhaling- en verrijkingsstof is? Kunnen opdrachten in functie hiervan uitgedacht worden?

Meer lezen?

'Ieders leerkracht. Binnenklasdifferentiatie in de praktijk' is een boek dat uitgebreidere informatie biedt en praktische voorbeelden aanreikt voor verschillende onderwijsvormen en vakken. Struyven, K., Coubergs, C., Gheysens, E., & Engels, N. (2015). *Ieders leerkracht. Binnenklasdifferentiatie in de praktijk*. Leuven: Uitgeverij ACCO.

Mind the map. KRACHTIGE TOOLS OM LEREN IN BEELD TE BRENGEN

Leerlingen begeleiden in het verwerven van studievaardigheden is heel vaak een taak van de leerkracht Nederlands. We leren leerlingen zelfstandig notities nemen, teksten schematiseren en hoofdzaken van bijzaken onderscheiden, in de hoop dat leerlingen uiteindelijk hun leerproces zelf in handen kunnen nemen. In het boek *Mind the map* reikt Tommy Opgenhaffen ons heel wat inzichten, technieken en strategieën aan die leerlingen helpen om hun leerproces te visualiseren en daardoor de leerstof actief te verwerken. De technieken uit *Mind the map* zijn erg bruikbaar in de les Nederlands. *Fons* licht er een aantal uit. **Heleen Rijckaert en Tommy Opgenhaffen**